

Kujtim Mateli

Akil Pelindi i përkishte etnisë pellazge

Abstrakt

Akil Pelidi është personazhi kryesor tek Iliada e Homerit, e cila përshkruan Luftën e Trojës duke na dhënë dhe heronjtë e këtyre ushtrive ndërluftuese. E gjithë vepra e Homerit është e mbushur me personazhe realë, duke na dhënë dhe krahinat apo fiset që u përkisnin. Në këtë luftë, dallohet Akil Pelidi, i cili ishte në krye të ushtrisë së mirmidonëve të Thesalisë. Cilës etnie i ka përkatur Akili? Kjo pyetje ka nevojë të marrë një përgjigje të saktë duke u mbështetur në radhë të parë tek historianët e antikitetit. Pema gjenealogjike e perëndive pellazge, ku bëjnë pjesë Akili dhe paraardhësit e tij, është një tjetër burim i rëndësishëm. Pema gjenealogjike nuk është mitologji. Ajo tregon se cilët janë të parët e një fisi, që ruhej brez pas brezi, deri sa arriti që të shkruhet nga autorët e antikitetit, pra një lloj Gjëndje Civile që përdoret në kohën e sotme.

Fjalët kyçe: Akil Pelidi, Iliada, Homeri, Lufta e Trojës, Pema Gjenealogjike.

Hyrje

Në kohën e sotme, të gjithë heronjtë e antikitetit dhe autorët e veprave të rëndësishme letrare, filozofike, politike etj., janë njohur si helenë, të cilët i njohin si paraardhësit e grekëve të sotëm. Po nuk ishin vetëm helenët në këtë hapësirë në jug të gadishullit Ballkanik, që atëherë emërtohej si Ilirik. Në antikitet përmenden pellazgët. Ata banonin duke u nisur nga kufijtë jugorë të Greqisë së sotme deri në veri të Epirit dhe Maqedonisë. Të shumtë kanë qenë heronjtë dhe autorët që nxori toka e Thrakisë. Mirëpo të gjithë këto figura të antikitetit, bota i njeh si helene. Ky studim ka për qëllim që t'i veçojë ata që u përkisnin pellazgëve dhe thrakëve nga helenët. Njëri prej këtyre heronjve është Akili. Ai sipas pemës gjenealogjike të perëndive pellazge, është pasardhës i Pellazgut të Parë. Këtë përfshirje të Akilit në fisin e pellazgëve e ka dhënë dhe Homeri në vargjet me të cilën fillon Iliada (vargjet 1-7). Akili kishte vlarë shumë heronj akej duke i bërë pre të qenve dhe zogjve mishngrënës. Homeri jep dhe një grindje që u bë midis Atridit, prijësit të ushtrisë akeje dhe Akil hyjnorit, si prijës i mirmidonëve të Thesalisë. Shohim që Homeri e veçon Akilin nga njerëzit e zakonshëm. Pellazgët mbanin epitelin hyjnor dhe Homeri ia jep këtë epitelin vetëm Akilit. Atridi (Agamemnoni) emërtohet vetëm si prijës burrash. Një tjetër pretendim se Akili rridhte nga fisi i tyre është dhe ai i enianëve që banonin pranë Dodonës në Epir. Pra, të parët e Akilit kanë banuar pranë Dodonës, çka vërtetohet dhe me lutjen e Akilit që iu drejtua kryeperëndisë së Dodonës që nga fusha e betejës kur ndodhej në Trojë. Ardhja e djalit të Akilit në Epir dhe krijimi prej kësaj familjeje i dinastisë mbretërore të Molosisë, e cila pati në territorin e saj dhe Dodonën, vërteton pretendimin e enianëve se ai rridhte nga fisi i tyre

I

“Iliada” e Homerit, vepra poetike më e vjetër në botë që përshkruan një ngjarje historike, atë të Luftës së Trojës, e cila datohet në shekullin e XII para lindjes së Krishtit. Kjo vepër ka një pasuri të çmuar etnografike, fiset dhe etnitë që jetonin në atë periudhë, emra njerëzish dhe vendesh në

një hapësirë të gjerë gjeografike: nga Epiri me enienë dhe perrebë që banonin pranë Dodonës deri në Kretë, nga veriu Dardanisë deri në Trojë dhe në lindje të saj. Kjo vepër fillon me një personazh kryesor, një luftëtar, i cili bëri që të ndryshonte rrjedha e Luftës së Trojës. Ky është Akil Pelidi.

Homeri, "Iliada" Kënga e I, vargu 1-7

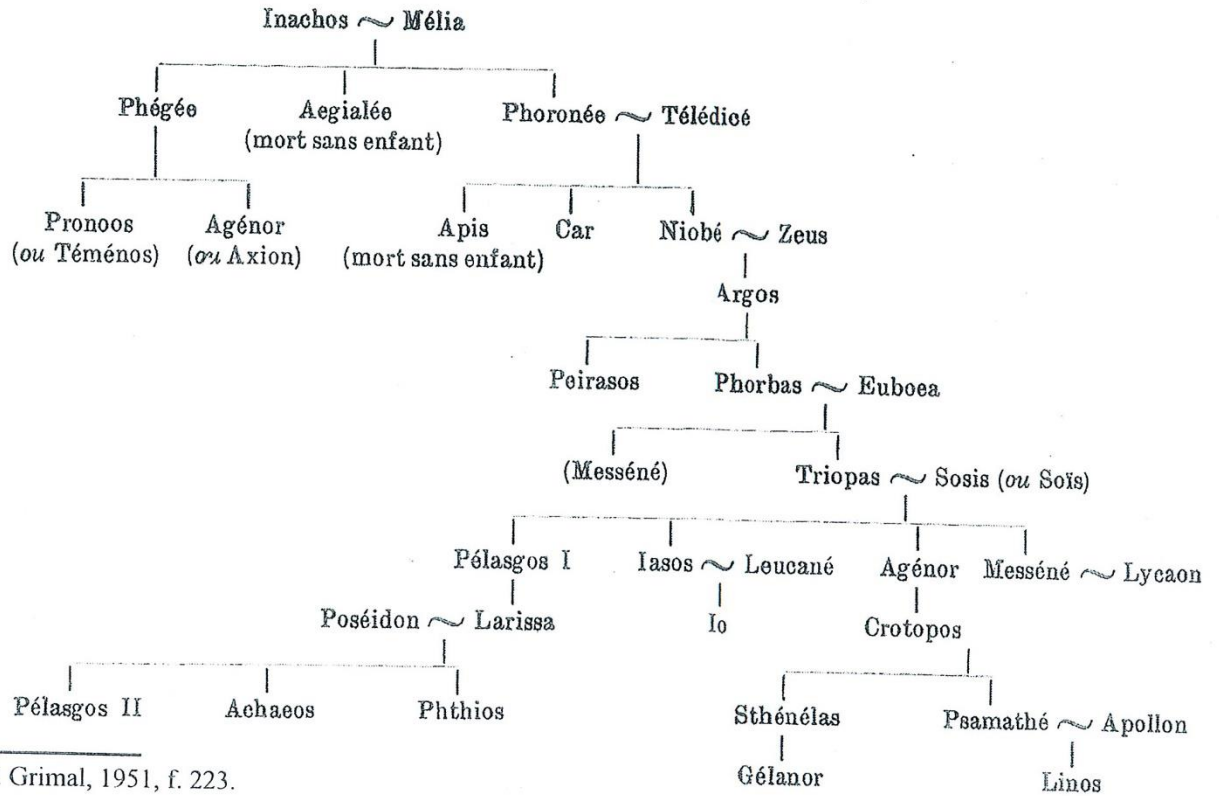
Këndo hyjneshë, mërinë e Akil Pelidit,
rrënimtarin, që brenga pa fund u shkaktoi akejve/
dhe në Had rrokullisi shumë shpirtra burrërorë/
heronjsh, ata i bëri pre të qenve/
dhe gjithë zogjve mishngrënës, vullneti i Zeusit po kryhej,
qysh në fillim, kur u grinden dje u ndanë,
Atridi, prijësi i burrave dhe Akil hyjnori¹⁾.

Fillimi i poemës së Homerit na vë përballë, nga njëra anë mërinë e Akil Pelidit dhe nga ana tjetër akejtë. Jemi brenda kampit që sulmonte Trojën. Ky zemërim i Akilit është i shoqëruar me vrasjen e shumë heronjve akease, të cilëve nuk u ka lënë as kohë t' i varrosnin. Trupat e tyre u bënë "ushqim për qentë dhe zogjtë mishngrënës". Kjo tregon se Akili kishte shkuar në Luftën e Trojës jo si pjesë e formacionit Akeas, që do të thotë se Akili nuk i përkiste botës akease. Akili përbënte një formacion të pavaruar, ishte në krye të ushtrisë mirmidonase të Thesalisë. Kjo do të thotë gjithashtu se Thesalia nuk i përkiste lidhjes akej-danaj, që sulmonin kundër trojanëve në kordinim me njëri-tjetrin si pjesë e një ushtrie të vetme. Shtatë vargjet e para të "Iliadës" na japim ndarjen e parë midis dy etnive: atë që përfaqësonte Akili dhe asaj që përfaqësonte Agamemnoni. Po cilës etnie i ka përkatur Akili? Për këtë le të gjurmojmë burimet historike. Duke qenë se Akili është një nga figurat më të rëndësishme të antikitetit, edhe dëshmitë rreth tij dhe etnisë që ai përfaqësonte janë më të shumta dhe më të qarta se heronjtë e tjerë të Luftës së Trojës.

II

Pellazgët janë quajtur popull hyjnor, se ata jo vetëm zbuluan sistemin e perëndive, por dhe shumë prej qyteteve apo familjeve e identifikonin veten e tyre si pasardhës të një perëndie të caktuar. Dimë nga Homerit që babai i Akilit, Peleu, sundonte Ftijan pjellore të Thesalisë. Po çfarë dimë për krijimin e banorëve të Ftijas. Në pemën gjenealogjike të perëndive, Ftios ishte pasardhës i **Pellazgut të Parë**. Është kjo arsyeja që Thesalia është quajtur gjithmonë Thesalia pellazge. Kjo do të thotë që banorët e Ftijas i përkisnin etnisë pellazge. Një nga pasardhëset e **Pellazgut të Parë** ishte Larisa.

Tabela gjenealogjike nr. 17 (sipas Pausanias)⁴⁷⁷



⁴⁷⁷ P. Grimal, 1951, f. 223.

Pelasgos I

Poseidon-Larissa

Pelasgos II, Achaeos, Phthios ²⁾

III

Gjuhësisht emri Larisa ka dalë nga fjala shqipe -larë. Shembull: gëzofi është lara-lara, pra pullat e bardha që kanë kafshët në lëkurë, por ky emërtim përdoret dhe kur kanë njolla të ndryshme. Prej fjalës larë të gjuhës shqipe kanë dalë emrat e përveçëm: Larisa dhe Larin. Emrin Larin e gjejmë tek Proxenos=FGrH 708 F8, “ku një bari i quajtur Larin, vjedh tufën e bagëtive të Herkulit”, i cili më parë i kishte dhuruar disa qe orakullit të Dodonës³⁾

Shohim kështu që emrat e përveçëm Larisa dhe Larin lidhen me gjuhën shqipe. Në fshatin Mazhan të rrethit të Permetit njëri prej fiseve mban mbiemrin **Lara**. Njëra nga pllajtat lindore të

malit Trebeshinë, në rrëzë të të cilit është vendosur Mazhani, quhet *Faqja e Larit*, çfarë të kujton bariun Larin të kohës së Herkultit që ishin vendosur në Dodonë. Në Mazhan ruhet një varietet i vjetër rrushi që quhet -larinë, emërtim ky që duhet të jetë i njëkohshëm, kur dhe kanë dalë emrat e përveçëm Larin dhe Larisa. Fatmirësisht, shqipja fjalën e saj të vjetër -larë e ruan në një përdorim të gjerë duke bërë lidhjen midis këtyre emërtimeve pellazge dhe vetë gjuhës shqipe. Këto emërtime janë një provë e sigurt se pellazgët kanë përdorur gjuhën shqipe.

Pra edhe gjuhësisht ky emër është në grupin e atyre emrave që nuk janë helenë. Pasardhësit e Larisë ishin pasardhës që dolën nga çifti Poseidon-Larisa. Dhe nga ky çift kemi tre fëmijë: Pelasgos II, Achaeos dhe Ftios. Pra, banorët e Ftijas e konsideronin veten pellazg dhe pasardhës të Ftios. Kjo do të thotë që edhe Akili i përkiste fisit të madh të pellazgëve, përderisa banorët e saj ishin pellazg.

Duhet të bëjmë një sqarim për lexuesin. Në krijimin e një etnie tek pellazgët zakonisht kemi një linjë njerëzore dhe një tjetër hyjnore. Linja njerëzore është ajo që banorët e Ftijas kishin rregjistruar në kujtesën e tyre: rridhnin nga brezi i parë i pellazgut, nga brezi i dytë i Larisë dhe ishin pasardhës të drejtpërdrejt të Ftios, të cilët ishin shumë dhe kishin krijuar një popullsi të madhe në territorin e Thesalisë. Kjo dëshmi është e mjaftueshme për të pranuar origjinën pellazge të Akilit. Çdo përpjekje për t'i dhënë Akilit tjetër origjinë, është përpjekje për të deformuar historinë.

IV

Çfarë na sjell mitologjia për Akilin? Akili ishte djali i nereidës Theti dhe i Peleut të vdekshëm, i cili ishte mbret i Mirmidonëve të Thesalisë. Vdekja e Akilit nuk është pasqyruar në Iliadë, por sipas disa burimeve të tjera ai u vra nga Paridi, rrëmbyesi i Helenës, i cili e gjuajti në thembër me një shigjetë. Sipas legjendës, nëna e tij Thetis për ta bërë të paprekshëm nga shpatat, e pati zhytur në lumin Stiks kur ishte i vogël, duke e mbajtur atë nga një thembër. Pikërisht kjo pjesë e thembrës së këmbës, që kishte qenë e mbuluar nga dora e nënës së tij, ishte dhe pika ku mund të vritej. Paridi e qëlloi pikërisht në thembër duke i shkaktuar vdekjen. Deri në ditët e sotme ka ardhur shprehja “thembra e Akilit” që tregon pikën e dobët të një njeriu ku ai mund të goditet për ta mposhtur apo asgjësuar. Në një version tjetër të kësaj historie, Theti e vajosi djalin në ambrosia dhe e vuri në majë të zjarrit për të djegur pjesët mortore të trupit të tij. Ajo u ndërpre nga Peleu, e cila i braktisi në zemërim të dy: babanë dhe djalin. Peleu e la Akilin në duart e kentaurit Kironi, në malin Pelion, për t'u rritur. Theti paralajmëroi se fati i djalit të saj ishte ose për të fituar lavdi dhe për të vdekur i ri, ose për të jetuar një jetë të gjatë pa probleme dhe në errësirë. Akili zgjodhi të parin dhe vendosi të merrte pjesë në Luftën e Trojës. Sipas Homerit, Akili u rrit në Ftia së bashku me shokun e tij, Patrokli.

Edhe në këtë legjendë kemi një linjë njerëzore dhe atë hyjnore. Linja njerëzore përbëhet nga Peleu, babai i Akilit. Ai ishte një personazh historik, i përshkruar nga Homeri, që sundonte në Ftija dhe i biri i tij u nis me ushtri në Luftën e Trojës.

V

Përveç anës së sigurt që kemi se Akili dhe paraardhësit e tij ishin pellazg, duke e rrëzuar sajësën mitologjike të kohëve moderne që i mveshin Akilit një identitetit grek, emrat e personazheve dhe

të vendeve që përmenden tek poema e Homerit hedhin dritë se këto emra vendesh dhe njerëzish ruhen deri në ditët e sotme tek shqiptarët.

Homeri, Iliada,

“Ta vrigëllonte heshtën peliade,
vetëm Akili dinte, që nga maja e Pelios
Peleut, Kironi dikur ia dhuroi”⁴⁾

Kemi malin Pelion dhe emrin e mbretit Peleu. Në këtë rast kemi traditën shqiptare që emrat e maleve i përdorin dhe për emra njerëzish. Emrat Pelion dhe Peleu kanë të njëjtën rrënjë: pel, prej nga kemi të dy emrat. Emri Peleu gjendet dhe sot në gjuhën shqipe, me përdorim të gjerë tek shqiptarët, i përdorur në formën Pelo. Emrin e malit Pelion e gjejmë dhe sot në përdorim në malin e Tomorit, ku njëra nga majat e tij quhet Çuka e Pelies.

Kjo e dhënë është e mjaftueshme për të vërtetuar që Akili, i cili nga etnia i përkiste fisit të pellazgëve, të ruhet gjuhësisht tek shqiptarët. Edhe kjo dëshmi e emrave, vjen nga koha e Luftës së Trojës deri në ditët e sotme vetëm me pak ndryshim: Pele-Pelo dhe Pelion-Pelies. Kjo vazhdimësi gjuhësore tregon vazhdimësinë e shqiptarëve në këto troje dhe përkatësinë e tij etnike që ishte ajo pellazge.

Të dy këto dëshmi: ajo e pemës gjenealogjike të perëndive që vërteton se Akili rridhte nga fisi i pellazgëve dhe tjetra që vërteton se emrat pellazg të kohës së Akilit ruhen gjuhësisht tek shqiptarët e Mijëvjeçarit të Tretë të kohës sonë, janë të mjaftueshme për të provuar se Akili ka qenë stërgjyshi i racës së shqiptarëve.

VI

Nga Homerit kemi dëshminë se Akili ishte banor i Thesalisë, kurse nga Plutarku na vjen një tjetër dëshmi. Enianët e pretendonin Akilin se rridhte nga fisi i tyre. Në këto dy dëshmi, cila prej tyre e ka të vërtetën? Pretendimin e enianëve e ka marrë në shqyrtim dhe N. G. L. Hammond. Si e trajton Hammond këtë dëshmi të enianëve?

“Si çështje të dytë kemi pretendimin e enianëve se Akili është ellinikon i vërtetë, ndërsa vendosin në Delf kultin e tyre për Neoptolemin. Homerit thotë se fisi i enianëve banonte përreth Dodonës, ndërsa termi ellinikon jepet me dy prejardhje: enianët thonë (nga Dodona) ndërsa fqinjët e tyre thesaliotët (nga Thesprotia), gjë që shpjegon qartë se ku mbështetet pretendimi i tyre ndaj emrit Helen”⁵⁾.

Po cili është argumenti se Akili është elenikon, pra grek?

Për këtë sjellim dëshminë e Homerit se enianët banonin përreth Dodonës. Po ata që banonin përreth Dodonës ishin pellazg, sepse Dodona ishte kryeqendra e Pellazgjisë. Thesprotia në kohët më të vjetra kishte në territorin e saj Dodonën, që do të thotë gjithashtu se thesprotët ishin pellazgë. Po thesaliotët ishin me prejardhje nga Thesprotia, gjë që pranohet dhe nga Hammond, që do të thotë se edhe vendlindja e Akilit ishte pellazge dhe Akili ishte pellazg. Hammond, nuk sjell ndonjë argument tjetër, për t'i dhënë Akilit origjinë helene, sepse në të vërtetë nuk ekziston asnjë dëshmi që e lidh Akilin me helenët. Dëshmitë e lidhin Akilin me pellazgët, rrjedhimisht me parardhësit tanë dhe Akili është një nga prijsat tanë më të shquar me famë botërore.

Tani le të mundohemi të sjellim të tjera dëshmi që e vërtetojnë Akilin dhe pasardhësit e tij si pjesë e etnisë pellazge. Homeri vë këto fjalë në gojën e Akilit

Homeri, Iliada, Kënga XVI, vargu 233-236

“Mbret i pellazgëve e i dodonëve, o Zeus,
ti që nga larg sundon edhe Dodonën
me akuj dimrit, ku rrojnë priftërinjtë **Selas...**
Kur unë t`u luta ti ma dëgjove fjalën.”⁶⁾

Në këto vargje tregohet qartë se Akili i ishte drejtuar perëndisë së tij dhe më parë, që do të thotë se Akili i drejtohej vetëm kryeperëndisë së Dodonës i cili cilësohet si mbret: i pellazgëve, i banorëve të Dodonës dhe i vetë Dodonës.

Po pse Akili i drejtohet Dodonës? Përgjigjia është e qartë. Secila etni nderonte në radhë të parë perëndinë e vet, atë perëndi që kishin nderuar dhe të parët e tij. Akili i drejtohet Dodonës nisur nga trashëgimia e familjes së tij që kishte nderuar kryeperëndinë e Dodonës. Dëshmia e enianëve se Akili rridhte nga fisi i tyre, është e provuar nga nga vetë lutja e Akilit.

Po ku banonin enianët? Vendodhjen e tyre na e jep po Homeri.

Homeri, Iliada, Kënga II, vargu 748-750

“Nëzetedy gale Guneu nga Qifi
solli me enienë e me peregë, që rronin
në Dodonë, ku dimri bën me borë e akuj”⁷⁾

Nga këto vargje shihet qartë se enianët ishin banorë të Dodonës, në afërsi të saj dhe se Akili ishte enian, ishte pellazg, ishte dodonas. Pretendimi i Hammond se Akili ishte helen rrëzohet dhe nuk nuk ka asnjë mbështetje.

VII

Tani shohim pretendimin se Akili ishte thesprot. Thesalotët ishin thesprotë të zbritur nga Epiri dhe të vendosur në fushat e Thesalisë. Që thesalotët ishin me origjinë nga Epiri e pranon dhe Hammond.

Hammond, N.G.L., Prehistori and protohistori.

Thesalët erdhën në Thesali nga Thesprotia”⁸⁾

Kur enianët thonë se Akili ishte nga fisi i tyre, do të thotë që thesalët kanë dalë nga enianët, pra pjesa e shkëputur e enianëve, të cilët u vendosën në Thesali.

Të dy pretendimet: Akili ishte një enian dhe Akili ishte një thesprot nuk vijnë në kundërshtim me njëra-tjerën. Madje kemi dy dëshmi që vërtetojnë se Akili ishte një epirot, sepse edhe enianët në afërsi të Dodonës dhe thesprotët janë të dy fise epirote.

Tani le të shohim lëvizjen e enianëve pas Luftës së Trojës. Kjo lëvizje është dhënë nga Plutarku. Nëpërmjet përshkrimit të lëvizjes së tyre mësojmë se ku ata ishin vendosur.

Plutarkus, Moralia, book IV, Greek Questions, nr 13

There have been several migrations of the Aenianians. For first, when they inhabited the region about the Dotian plain, they were expelled by the Lapiths to Aethicia. From there they proceeded to take possession of the region of Molossia about the river Auas, from which they received the name Parauaei. After this they took possession of Cirrha.⁹⁾



E shohim këtë dëshmi të Plutarkut, në përkthimin dhe komentin e njërit prej studiuesve të Epirit. **N.G.L. Hamond, Epiri, botuar nga Qendra e Studimeve Shqiptare, Tiranë 2004**

Plutarku i njohte më mirë endjet e tyre; në “Çështjet” e tij, ... pohon se Enianët u dëbuan nga fusha Dotiane prej Lapidëve për t`u bashkuar me Ethikët, prej nga pushtuan krahinën veriore të Molosisë (Paruea) përpara se të shkonin në Kirra...”¹⁰).

Plutarku i jep enianët bashkë me parauejt që banonin në veri të Molosisë pranë lumit të Vjosës (Aos), kurse Homeri i ka dhënë ata në afërsi të Dodonës. Sipas Plutarkut: enianët, ethikët, parauejt dhe lumi Aos shtriheshin në të njëjtin territor. Nga Plutarku kemi dëshminë se krahina veriore e Molosisë e mori emrin Paruea ngaqë banonin pranë lumit Aos. Kjo dëshmi që vërteton vendndodhjen e parauejve në luginën e Vjosës përforcohet dhe nga **Stefani Byzantini**.

Stefani Byzantini, Mbi qytetet dhe popujt.

Paruaioi. Fis thesprot,

Quhen me këtë emër nga që banojnë pranë lumit Auo” ¹¹).

Nga Stefani Byzantini, përveç vendodhjes pranë lumit Aos (Vjosa e sotme) mësojmë që parauejt

e kishin ruajtur identitetin e tyre thesprot, sepse i gjithë Epiri para Luftës së Trojës i përkiste vetëm këtij fisi, që vërtetohet dhe me fisin e parauejve në luginën e Aosit si kufiri verior i Thesprotisë. Fiset e vogla prej të cilëve përbëhej Thesprotia para Luftës së Trojës, pas kësaj Luftë, i zgjeruan kufijtë brenda fisit të madh të thesprotëve. Njëri nga këta ishte fisi i Molosëve, i cili ndodhej në lindje të Epirit dhe, pas Luftës së Trojës ku sunduan pasardhësit e Akilit, i zgjeruan kufijtë e Molosisë.

Në veriperëndim ishte fisi i kaonëve, i cili e mori këtë emër sipas njërit prej luftëtarëve të Trojës, Kaonit, djalit të Priamit. Kaonët hynë fuqishëm në skenën e Epirit, dhe Lapidët (lapathët, lebrit e sotëm) që ishin njëri prej fiseve më të vjetra dhe që u përfshin në përbërje të Kaonisë, dëbuan nga fusha e Dodonës, fisin e enianëve. Po pse pikërisht enianët u bënë pre e sulmit të lapathëve? -Mos ndoshta ka të bëjë pikërisht me Akilin që rridhte nga ky fis dhe që ishte shkaku kryesor i tragjedisë së Trojës?

-Apo thjesht për faktin se, që kaonët të siguronin dominimin në Epir duke zotëruar dhe Dodonën, duhej të përzinin ato fise që i shihnin si pengesë në sundimin e tyre?

Mund të jetë vetëm njëra, por mund të jenë dhe të dyja së bashku. Sidoqoftë kjo betejë u zhvillua në Luginën e Sipërme të Aosit. Dimë që parauejt shtriheshin në të majtë të Vjosës (Aos) rrëzë maleve Dhëmbel-Nemërçkë deri në Konicë ku dhe ndodhet rrugëkalimi nga dolën enianët në drejtim të udhëtimit të tyre drejt Jugut.

VIII

Atëhere ku kanë qenë të vendosur enianët dhe etikët? Pozicionin e etikëve na e ka bërë të qartë **Straboni**.

Straboni, Gjeografia, libri i IX, 11.5.

Faqja e malit nga Maqedonia duhet quajtur veriore, ndërsa ana e kundërt jugore. Pjesa tjetër është ajo perëndimore, në të cilën banojnë etolët, akarnanët, dhe amfilohët dhe prej epirotëve athamanët dhe molosët, si dhe toka e quajtur dikur e etikëve, e gjitha rreth Pindit ¹²).

Molosët arrijnë deri në luginën e Vjosës ku banon fisi i parauejve. Në krah të parauejve, Straboni vendos etikët. Pra, në vazhdim të Pindit drejt Maqedonisë, në krah të parauejve kanë banuar etikët. Nëse e vendosim në hartë territorin e etikëve dhe parauejve, në terrenin konkret fisi i enianëve ndodhet në të djathtë të Aosit (Vjosës). Pra në Luginën e Sipërme të Aosit, në të majtë kanë banuar parauejtë, në të djathtë enianët.

Lapidët janë banorët e Labërisë së sotme, e cila dy shekuj më parë mbante ende emrin e vjetër Lapuria dhe që në të folurën e sotme ende vazhdon të shqiptojtë -lap. Rruga e lapitëve për të shkuar deri tek enianët është ajo e luginës së Vjosës, që është dhe rruga e sotme automobilistike. Që enianët të lëviznin në drejtim të etikëve, do të kryenin një lëvizje që do të shkonte nga veriperëndimi drejt jug-lindjes. Që enianët të lëviznin drejt juglindjes, do të thotë se Lapidët po i sulmonin nga veriperëndimi. Pra, segmenti tokë e enianëve-tokë e etikëve, është një segment që shkon nga veriperëndimi drejt juglindjes. Po enianët nuk zunë vend në tokën e etikëve. Siç

duket përzënia e kaonëve (lapitëve) nuk ndaloi. Rruga drejt juglindjes do të thotë që enianët të kapërcenin malin e Pindit, i cili nuk mund të bëhej pasi zhvendosja ka qenë totale bashkë me fëmijët, sendet vetiake e blektori. Atëhere krahu i lëvizjes ndryshon drejt perëndimit, në drejtim të Konicës ku u përzien me fisin e parauejve. Nuk qëndrojnë as këtu, por zhvendosen drejt jugut, ku dhe zunë vend përfundimisht në Kirra.

Jemi pikërisht pas Luftës së Trojës. Tani enianët të larguar pjesërisht a plotësisht prej atdheut të tyre që ishte në Luginën e Sipërme të Aoos, kanë vendbanimin e tyre të ri në Kirra, në jug të maleve të Pindit. Në këtë vendbanim të ri, ata e patën ruajtur kujtimin për Akilin dhe pasardhësit e tij brez pas brezi, derisa Plutarku e përjetëson në veprën e tij.

IX

Para se Akili të shkonte në Luftën e Trojës, disa burime pas homerike thonë se ishte në oborrin e Likomedit, mbreti i Skiros. Thonë se Thetis, në disa variante Peleu, e kishin çuar atje që të mos merrte pjesë në Luftën e Trojës. Aty, Akili është maskuar si një vajzë dhe jeton në mesin e vajzave të Likomedit, ndoshta nën emrin "Pirra" (vajza me flokë të kuqe). Me vajzën e Likomedit, Deidamian, të cilën sipas Statiusit e përdhunon, Akili ka një djalë, Neoptolemin (i quajtur edhe Pirro, pseudonim që e kishte origjinën nga flokët e kuq të babait të tij). Sipas kësaj historie, Odiseu mëson nga profeti Kalka se akejtë nuk do të ishin në gjendje të kapnin Trojën pa ndihmën e Akilit. Odiseu shkon në Skiro në maskën e një shitësi të rrobave dhe bizhuterive të grave dhe vendos një mburojë dhe shtizë në mesin e mallrave të tij. Kur Akili merr shtizën, Odiseu shikon maskimin e tij dhe e bind atë për t'u bashkuar me fushatën akeje. Në një version tjetër të tregimit, Odiseu organizon një alarm me bori, duke qenë me gratë e Likomedit; ndërsa gratë ikin në panik, Akili përgatitet të mbrojë oborrin mbretëror, duke zbuluar identitetin e tij. Në këtë legjendë ka një të vërtetë *që Akili, para se të shkonte në Luftën e Trojës, vajti në ishullin Skiros, që është një ishull shkëmbor në detin Egje, përballë Eubesë. Aty, me Deidamian, vajzën e Likomedit, mbretit të ishullit, u bë babai i Neoptolemeut (i cili thirrej dhe Pirro prej flokëve të tij të kuq).*

Neoptolemeu nuk sundoi në Ftijën thesaliote, në pronat e gjyshit të tij, por erdhi në Epir, në pronat e paraardhësve të gjyshit të tij. Ardhjen e Neoptolemeut në Epir na e jep Stefan Bizantini.

Stefan Bizantini, Mbi qytetet dhe popujt.

“Byllis, qytet i Ilirisë, pranë detit, ndërtuar nga Neoptolemi i myrmidonëve”¹³).

Pra Neoptolemeu është vendosur në atë pjesë të Epirit që në kohët e mëvonshme u quajt Atintania. Sundimin e tij në këtë hapësirë të Epirit na e jep dhe Pindari.

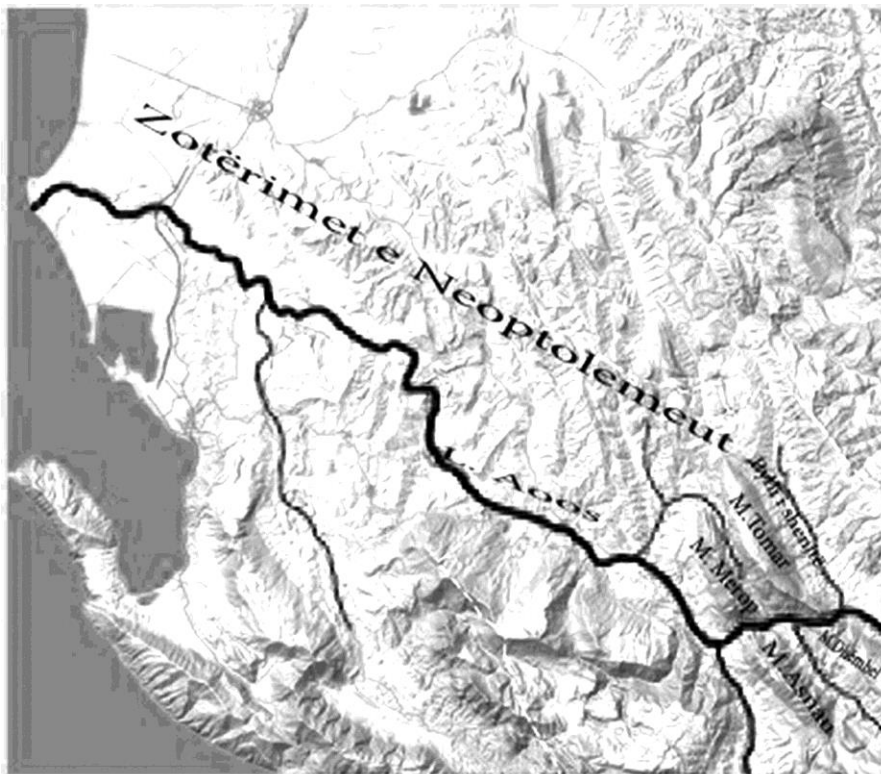
The Odes of Pindar, published by Francis Lee, A. M., London 1810, (Nemean 4, vargjet 70-74).

Neoptolemeu sundonte në Epir qetësisht në pronat e veta,

Ku kope të panumërta kullotnin ultësirave

Dhe kodrave që lartësoheshin të veshura deri në majë,

Duke u nisur nga lisi i shenjtë i Dodonës
Deri në brigjet e detit të Jonit ¹⁴⁾.



Nëse do të bëjmë një përmbledhje të dëshmive të mësipërme kemi: Neoptolemeu sundonte në atë pjesë të Epirit që kishte si epiqendër Bylysin. Kjo hapësirë e sundimit të tij në perëndim përfundonte me bregdetin e Jonit (deti Adriatik në fillim është quajtur deti Jon, emrin Adriatik e ka marrë më vonë), ndërsa në lindje me Dodonën. Ky segment: Dodonë- bregdeti i Jonit, është karakterizuar kështu: “ i famshëm me hapësira kodrash të shkëlqyera.... Që fillojnë nga Dodona e deri në brigjet e Jonit”.

Nisemi nga ana e njohur, bregdeti i Jonit. Në fillim ultësira e bregdetit ku kullotnin kope të panumërta, pastaj kodrat e shkëlqyera të Mallakastrës së sotme dhe ato të Tepelenës që shtrihen në krahun e djathtë të Vjosës, duke u ndalur në kodrat e Buzit të sotëm që kufizohen nga pyjet me lisa të luginës së Dëshnicës, së rrethit të Përmetit. Pikërisht ky pyll i luginës së Dëshnicës që shtrihet në lindje të malit të Trebeshinës dhe në të djathtë të lumit, ka qenë caku apo kufiri në juglindje, i sundimit të Neoptolemeut.

Neoptolemeu krijoi familjen e tij në në këtë pjesë veriore të Epirit.

Plutarku, Jetët paralele, Pirrua, rreshti 4-10 .

“Me kalimin e kohës pastaj, Neoptolemi, bir i Akilit, me njerëzit që kishte sjellë me vete pushtoi vendin dhe la pas tij një dinasti mbretërisht, që u quajtën pirridë sepse ai, kur qe fëmijë qe

mbiquajtur Pirro, dhe Pirro quajti një nga djemtë e tij të ligjshëm, që e kishte me Lanasën, të bijën e Kleodaut, birit të Hyllit. Dhe prandaj edhe Akili në Epir nderohej si hyjni dhe në gjuhën e atij vendi u quajt Aspet”¹⁵⁾

Nga Plutarku mësojmë se Neoptolemeu njërin nga djemtë e tij e quajti Pirro. Ky Pirroja i Neoptolemeut kishte për stërgjysh nga vija e nënës Hyllin, gjysh Kleodaun dhe nënë Lanasën. Emri i Hyllit dhe pasardhësit e tij tregon se kemi të bëjmë me emra të shqipes që ruhen dhe sot në emrat e shqiptarëve, sidomos me përdorim të gjerë emri i Yllit.

Po ku sundoi djali i Neoptolemeut, a sundoi ai në pronat e babait të tij që kishin si epiqendër Bylysin, pra në tokat e atij fisi që është quajtur atintan? Për këtë na vjen një dëshmi e rëndësishme nga Pseudo-Scymni

Pseudo-Scymni, Përshkrimi i botës, Evropa.

Pas Thesprotisë janë të quajturit molosë,
të cilët dikur i solli këtu Pirrua,
i biri i Neoptolemit ¹⁶⁾.

Mësojmë kështu që Pirrua bashkë me disa banorë të trevës së Atintanisë, shkoi në territorin që shtrihet në lindje të Epirit dhe në kohën e lulëzimit të Molosisë, territori i saj shtrihej nga Gjiri i Ambraqisë deri në luginën e Sipërme të Aosit, kurse në Luginën e Mesme dhe të Poshtme të Aosit, deri në bregdet shtrihej Atintania.

X

Këtë lidhje gjaku e marrëdhëniesh midis Molosisë dhe Atintanisë e gjejmë nga Lufta e Trojës deri në shekullin e IV para Krishtit.

Tucididi (Thucydidis) Historitë (Historiae) Libri I, 80 (5,6).

“Nga barbarët ishin një mijë kaonë që qeveriseshin pa mbretër, në krye të të cilëve ishin si prostatë për një vit **Foti** e **Nikanori**, që rridhnin nga fisi i parë. Bashkë me kaonët merrnin pjesë në ekspeditë edhe thesprotët, që qeveriseshin gjithashtu pa mbretër.

Në krye të molosëve dhe atintanëve ishte Sabylinthi, kujdestar i mbretit Tharyp që ishte akoma fëmijë dhe parauejt i udhëhiqte mbreti i tyre Oroidi. Një mijë orestë, mbret i të cilëve ishte Antinohu, merrnin pjesë në ekspeditë bashkë me parauejt dhe nën komandën e Oroidit, me pëlqimin e Antiohut”¹⁷⁾.

Shohim kështu që Atintanët dhe Molosët, ishin nën të njëjtin formacion luftarak. Kjo nuk është rastësi. Një pjesë e atintanëve kishin shkuar në Molosi ku dhe themeluan mbretërinë ajakide dhe banuan atje. Pra lidhja e atintanëve dhe e molosëve është lidhje gjaku. Midis Molosisë pellazge dhe Atintanisë ilire, sipas shumë historianëve dhe gjeografëve (këtu mund të përjashtojmë Strabonin dhe ndonjë tjetër që edhe atintanët i quante epirotë, pra pellazg) ka një lidhje që tregon se janë i njëjti popull. Lidhja midis ilirëve dhe epirotëve është e dokumentuar fort nga një numër i madh dokumentesh që vërteton se ata nderonin të njëjtën çift kryeperëndish që ishte Dia dhe Diona, ndryshe nga helenët që nderonin Zeusin dhe Herën. Një numër i madh nga autorët e antikitetit, e kanë vendosur kufirin e Helladës sipas një vije që shkon nga perëndimi në lindje

duke u nisur nga Gjiri i Amraquisë e deri në Magnezi, duke e vendosur këtë kufi në jug të Epirit dhe Thesalisë. Në antikitet fiset që banonin në veri të kësaj vije, epirotët, thesalët dhe maqedonasit, janë konsideruar si fise që i përkisnin etnisë pellazge.

Përfundimi

Grekët e sotëm që e konsiderojnë veten pasardhës të helenëve, vërtet i konsiderojnë pellazgët popull i ndryshëm nga parardhësit e tyre, si popullsi parahelene, por nga ana tjetër u kanë rrëmbyer pellazgëve çdo pasuri kulturore dhe shpirtërore që ishte e tyre. U kanë rrëmbyer Dodonën, u kanë rrëmbyer heronjtë pellazgë të Luftës së Trojës, u kanë rrëmbyer Akilin. Ajo që ata duhej të bënin do të ishte të identifikonin qartë se cila pasuri kulturore dhe shpirtërore rrjedh nga helenët dhe cila u përkiste pellazgëve. Le të ishin brezat pasardhës që të mund t'i identifikonin pellazgët si një popull i zhdukur apo si një popull që vazhdonte të jetonte në ditët e sotme nën emrin e shqiptarit, sipas shumë studiuesve evropianë në këto shekujt e fundit. Duke e konsideruar çdo pasuri pellazgjike si pasuri që duhet të kalojë në llogari të helenëve, kanë arritur deri atje sa që dhe trojet jugore të shqiptarëve t'i konsiderojnë si troje të tyre. Bota shkencore nuk duhet të bjerë në grackën e ngritur nga politikanë shovinistë, por duhet të thotë të vërtetën. Një institucion shkencor që nuk i shërben së vërtetës, një kërkues shkencor që hesht kur ndodhet para realitetesh historike që janë deformuar apo manipuluar, nuk i shërbejnë më shkencës.

Të tjetërsosh identitetin e Akil Pelidit, do të thotë të deformosh historinë, të deformosh ato realitete historike që janë kyçe për zbardhjen e historisë njerëzore. Historia e Akilit dhe e pasardhësve të tij është historia e vetë Epirit. Pasardhësit e Akilit kanë sunduar territorin e Epirit duke filluar nga gjiri i Artës në jug, deri në bregdetin e Adriatikut në veri me epiqendër Bylysin. Duke heshtur për origjinën pellazgo-shqiptare të Akilit, ne heshtim ndaj pretendimit të sotëm grek që e konsideron Epirin si territor helen.

Nëse ne do të nisim një luftë shkencore (ka ardhur koha që të shënohet fillimi i kësaj lufte) me manipulorët e Epirit dhe historisë së tij, beteja e parë duhet të shënohet me Akilin, në zbardhjen e identitetit të tij.

Burimet

- 1-Homeri, "Iliada" Kënga e I, vargu 1-7
- 2- Pjesë nga pema gjenealogjike
- 3-Arsim Spahiu, Mitologjia dhe feja epirote, fq. 27
- 4-Homeri, Iliada, Sh.B."Onufri", Tiranë 2006, fq. 448
- 5- N. G. L. Hammond, Epiri, Tiranë 2004, fq. 122.
- 6-Homeri, Iliada, Sh.B."Onufri", Tiranë 2006, fq. 363.
- 7-Homeri, Iliada, Sh.B. "Onufri", Tiranë 2006, fq. 56.
- 8-Sakellariou, M.B., General editor, " 4000 years of greek history and civilization", Athens 1997. fq 40.
- 9-Plutarkus, Moralia, book IV, Greek Questions, nr 13
- 10 - N.G.L. Hamond, Epiri, botuar nga Qendra e Studimeve Shqiptare, Tiranë 2004, fq. 120.
- 11-Ilirët dhe Iliria te autorët antikë, Tiranë 2002, fq.420
- 12- Ilirët dhe Iliria te autorët antikë, Tiranë 2002, fq.163.
- 13- Ilirët dhe Iliria te autorët antikë, Tiranë 2002, fq. 418

14-The Odes of Pindar, published by Francis Lee, A. M., London 1810, (Nemean 4, vargjet 70-74), fq. 401.

15- Plutarku, Jetët paralele, Pirrua, Përktheu Sotir Papakristo, Tiranë 2006, fq. 208-209.

16- Ilirët dhe iliria te autorët antikë , Tiranë 2002, fq. 73.

17- Ilirët dhe iliria te autorët antikë , Tiranë 2002, fq. 28